

ТЕОРИЈСКИ ДОПРИНОС ИЗГРАДЊИ ОПЕРАТИВНИХ СПОСОБНОСТИ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Потпуковник мр Љубинко Карапетровић*

У процесу реформе система одбране Републике Србије и трансформације Војске Србије, као кључног дела тог процеса, коришћена су и најбоља страна искуства. Међу њих спада процес развоја војске заснован на способностима. Елементи оперативних способности Војске, као и њихови садржаји, те чиниоци који утичу на њихову изградњу и развој јесу предмет овог рада, посматрано са теоријског аспекта.

* Аутор ради на Војној академији

Реформа система одбране Републике Србије и трансформација и развој Војске Србије, као њен најзначајнији део, одвијају се у три компатибилне сфере: стратегија и доктрина, закони и подзаконски акти и организација и функционисање у пракси. У све три наведене сфере достигнут је одређен ниво развијености у првом дугорочном периоду постојања Републике Србије као самосталне и независне државе (2006–2015).

У стратегијско-доктринарној сфери посебан аспект представља успостављање процеса развоја Војске заснован на способностима, чији кључни део чине оперативне и функционалне способности, утврђене у Закону о одбрани и разрађене у доктринарним документима. Тај аспект, највећим делом, преузет је из искустава оружаних снага земаља чланица програма Партнерство за мир (ПзМ). При томе, евидентне су разлике у тумачењу и поимању појединих аспеката тих способности, које се крећу од различитог назива до другачијег поимања њихових елемената и садржаја.

Снимио: Д. Остојић

Теоријски допринос изградњи и развоју (суштинских) оперативних способности Војске Србије, што је предмет овог рада, настао је током истраживања за потребе израде магистарског рада аутора овог текста, под називом *„Елементи и садржаји суштинских оперативних способности тактичких јединица Копнене војске”*.¹

СТРАНА ИСКУСТВА

Општи аспект промене односа према поимању безбедности са „чисто војне” на друге сфере, као што су економска, социјална, еколошка и друге, изменио је и однос према намени и задацима оружаних снага. Промена намене оружаних снага утицала је и на другачије поимање њихове организације, развоја, припрема и употребе. Наиме, деценијама замишљени и пројектовани сукоб милионских армија, у доба хладног рата, распршио се у потребу развоја оружаних снага које треба да поседују способности за широки спектар изазова, ризика и претњи, у савременим условима. Такав однос према статусу

¹ Магистарски рад је одбрањен 2013. године и званично проглашен за најбољи магистарски рад у систему одбране у 2013. години.

оружаних снага утицао је на измену концепта њиховог развоја, познатог у теорији и пракси страних оружаних снага као *развој заснован на способностима*. Дакле, *концепт пројектовања (нарастања) снага* замењен је концептом *пројектовања способности*. При томе, када су стране оружане снаге у питању, из скупа општих способности које треба да поседују издваја се подскуп *суштинских оперативних способности* оружаних снага (енглески: Essential Operational Capabilities).

Чињеница је да се данас оружаним снагама додељују задаци који нису само „чисто војне” природе, односно не само борбени. То је евидентно, како у претконфликтном, тако посебно у постконфликтном периоду. У том смислу посматрано, однос према синтагми „борбена готовост” помера се ка „изграђености оперативних способности” (способности за употребу). Сасвим логично, уколико се узме у обзир да се оружане снаге припремају и изводе не само за борбене већ и неборбене операције.

Почеци дефинисања и утврђивања оперативних способности везани су за теорију и праксу оружаних снага НАТО-а, односно ПЗМ. Може се констатовати да су ставови утврђени у документима НАТО-а прихваћени и разрађени у теорији и пракси земаља Алијансе, али и код великог броја земаља чланица програма ПЗМ, посебно у оружаним снагама земаља нашег окружења. При томе, треба имати у виду да најмоћније земље чланице НАТО-а, у општем смислу посматрано, прихватају ставове о оперативним способностима наведене у документима Алијансе и у својој теорији и пракси разрађују и сопствени приступ тим способностима. Из базних докумената те врсте наведени су полазни ставови:

а) Суштинске оперативне способности (Essential Operational Capabilities), дефинисане у МС 400/2 и IMSM-144-02, јесу способности које се захтевају од команди и јединица КоВ како би биле способне за планирање, вођење и подршку операција.²

б) Као суштинске оперативне способности КоВ-а, у наведеном документу утврђене су:

- правовремена расположивост снага (Timely force availability),
- ефективна обавештајна делатност (Effective Inteligence),
- развој (Deployability),

² Allied Command Operations Forces Standards Vo II – Land Forces; Supreme Headquarter Allied Powers Europe, Belgium; 18.mart 2008; page 3-9.

- мобилност (Mobility),
- ефективно ангажовање (Effective engagement),
- ефективно командовање, контрола и комуникације (C3), (Effective Command, Control and Communications (C3) и
- одрживост (преживљавање) и заштита снага (Survivability and Force Protection).³

в) Команде НАТО-а – „Шејп” (Монс, Белгија) и Норфолк (САД), 16. новембра 2007. године, издале су директиву (Bi – SC DIRECTIVE, 80-90), којом су утврдиле елементе суштинских оперативних способности оружаних снага и листе задатака за сваки елеменат, груписане на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу. Према наведеној директиви, елементи суштинских оперативних способности су:

- Правовремена расположивост снага (Timely Force Availability),
- Ефективна обавештајна делатност (Effective Intelligence),
- Развој и мобилност (Deployability and Mobility),
- Ефективно ангажовање (делотворна употреба снага) (Effective Engagement),
- Ефективно командовање и руковођење (Effective Command, Control and Communication - C3),
- Логистичка одрживост (Logistic Sustainability) и
- Преживљавање и заштита снага (Survivability and Force Protection).⁴

г) У Директиви 80-90 суштинске оперативне способности наведене су по следећем моделу: (1) дефиниција сваког елемента суштинских оперативних способности; (2) листа универзалних задатака (садржаји) за достизање сваког елемента на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу; (3) кратак опис сваког задатка (садржаја) по нивоима и (4) упућивање на документа и стандарде Алијансе (њихово навођење), који се користе у сваком појединачном задатку, ради достизања способности.

Након наведених почетних ставова о суштинским оперативним способностима оружаних снага, утврђеним у документима НАТО-а, уследило је њихово доктринарно утврђивање у пракси појединих земаља, при чему су евидентне незнатне разлике у називу елемената.

На изградњу и развој суштинских оперативних способности утичу бројни чиниоци, међу којима се издвајају: стратегија и доктрина; ор-

³ Исто, стране од 3-9 до 3-15.

⁴ Supreme Allied Command Europe and Supreme Allied Command Transformation, Directive 80-90, 16. November 2007., page 1-4.

ганизација; персонал; образовање; обука; наоружање и војна опрема; инфраструктура и интероперабилност.

ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАТИВНИХ СПОСОБНОСТИ

У нашој доктринарној теорији евидентно је да су елементи оперативних способности преузети из искустава оружаних снага земаља чланица НАТО-а, односно ПЗМ. У том преузимању било је и недоследности и недоречености, које се огледају у следећем: првобитно (у нацрту Доктрине Војске Србије) коришћена је синтагма „кључне оперативне способности“ као дослован превод енглеског *Essential Operational Capabilities*. С обзиром на то да *Закон о одбрани* не познаје термин „суштинске“, уз оперативне способности, то су оне у Доктрини Војске Србије⁵, као званичном документу, назване само оперативне способности. Оцењивање оперативних способности реализовано је преко четири елемента: персонала, опреме, ресурса и обучености, што је друга некоректност. Наиме, наведена четири елемента нису елементи оперативних способности, већ показатељи по

⁵ Доктрина Војске Србије, Медија центар „Одбрана“, Београд, 2010.

којима се мери стање јединица. Надаље, према Закону о одбрани у употреби је синтагма „оперативне и функционалне способности”. Стога, утврђено је да се оперативне способности (искључен атрибут „суштинске”) односе на јединице, а функционалне на команде и установе Војске Србије. У складу са наведеним, на слици 1 наведени су елементи оперативних и функционалних способности Војске Србије.

ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАТИВНИХ СПОСОБНОСТИ	ЕЛЕМЕНТИ ФУНКЦИОНАЛНИХ СПОСОБНОСТИ
Способност командовања	Способност командовања и руковођења
Способност правовремене расположивости снага	Способност искоришћења информационог простора
Способност размештаја и мобилности у зони операција	Способност извршења задатака из функционалне надлежности
Способност делотворне или ефикасне употребе снага	Табела 1. <i>Оперативне и функционалне способности Војске Србије</i>
Способност искоришћења информационог простора	
Способност отпорности и заштите снага	
Способност одрживости снага	

Наведени елементи оперативних (не и функционалних) способности, утврђени у Доктрини Војске Србије за Војску као целину, истоветно су утврђени и за КоВ у Доктрини Копнене војске. Међутим, строго примењујући логику и језичка правила, могло би се рећи да је некоректно говорити о оперативним способностима Војске Србије и/или КоВ-а, јер то нису јединице, већ се може говорити о тим способностима само на нивоу тактичких јединица (од бригаде до одељења). За Војску као целину, као и за КоВ, коректно је користити законом утврђену синтагму „оперативне и функционалне способности”, јер су, поред јединица, укључене и команде и установе војске. Међутим, није само тај аспект нелогичан у нашој војној теорији и пракси. Наиме, неки аутори настојали су да оперативне способности назову операцијским способностима, што је додатно закомпликовало целу ситуацију.

У складу са наведеним, а имајући у виду изворе из којих су презети називи елемената оперативних (не функционалних) способности, чини се логичним да треба извршити одређене корекције у нашој теорији и пракси.

Корекција прва. Вратити у употребу синтагму „суштинске оперативне способности” (уместо синтагме „оперативне и функционалне способности”), јер она у потпуности осликава те способности за војску и њене делове у општем смислу, без конкретног случаја посматрања. У том смислу, те способности се изграђују и цене код јединица, што подразумева и команде, јер нема јединице без команде (команда је саставни део јединице). Са друге стране, из скупа елемената суштинских оперативних способности, код установа се цене само способност командовања и руковођења и способност делотворне и ефикасне употребе снага. Оваквом корекцијом могли би методолошки – сазнајно коректно говорити о „суштинским оперативним способностима Војске”, као целине или њених делова (КоВ, РВ и ПВО, јединице, установе), јер се оперативна способност поима као способност за употребу (у општем смислу), а не као операцијске способности, како су неки наши аутори покушали да преведу енглеску синтагму *Essential Operational Capabilities*.

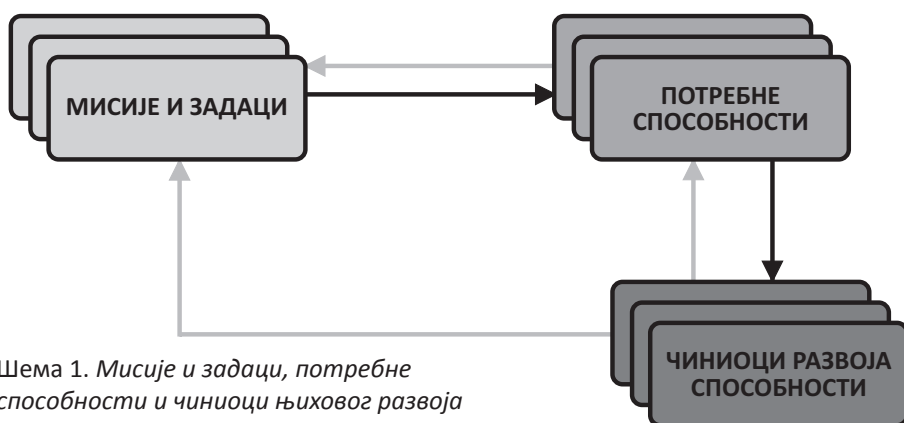
Корекција друга. „Способност командовања” треба преименовати у „способност командовања и руковођења” и проширити њене садржаје. Промена назива није формална већ суштинска због најмање два разлога: прво, код оних од којих смо преузели називе елемената способности овај елемент се назива „ефикасно командовање, руковођење и комуникације (ЦЗ)” и друго, у Закону о Војсци Србије (тачка 7) говори се о командовању и руковођењу у Војсци Србије, а не само о командовању.

Садржај „способности командовања и руковођења” треба проширити делом телекомуникационо-информатичког обезбеђења из „способности искоришћења информационог простора”. Наиме, „способност искоришћења информационог простора” се код оних од којих смо преузимали искуства назива „ефикасно обавештајно обезбеђење (делатност)”, чија је суштина да визуализује бојиште. Друго, способност телекомуникационо-информатичког обезбеђења се у целини односи на командовање и руковођење и логично му припада.

Корекција трећа. „Способност искоришћења информационог простора” треба преименовати и делом изменити њене садржаје. Та способност треба да се зове „способност обавештајног обезбеђења”, а делови садржаја (телекомуникационо-информатичко обезбеђење) треба да се уграде у способност командовања и руковођења, што је наведено у другој корекцији.

Корекција четврта. „Способност одрживости снага”, како се код нас назива, треба преименовати у „способност логистичке одрживости снага”. Наиме, поред тога што се та способност код оних од којих смо преузимали искуства назива „логистичка одрживост”, и код нас је евидентно, кад се посматра шта чини садржаје тог елемента, да се у целини односе на логистику.

Како су у погледу оперативних способности коришћена страна искуства, тако су она искоришћена и у утврђивању чинилаца који утичу на развој тих способности. Тако, чиниоци развоја оперативних способности у Војсци Србије су: стратегија и доктрина; организација; персонал; образовање; обука; наоружање и војна опрема; инфраструктура и интероперабилност. Однос оперативних способности и чинилаца њиховог развоја, у складу са додељеним мисијама и задацима, приказан је на шеми 1.

Шема 1. Мисије и задаци, потребне способности и чиниоци њиховог развоја

На шеми 1 уочавају се следеће релације:

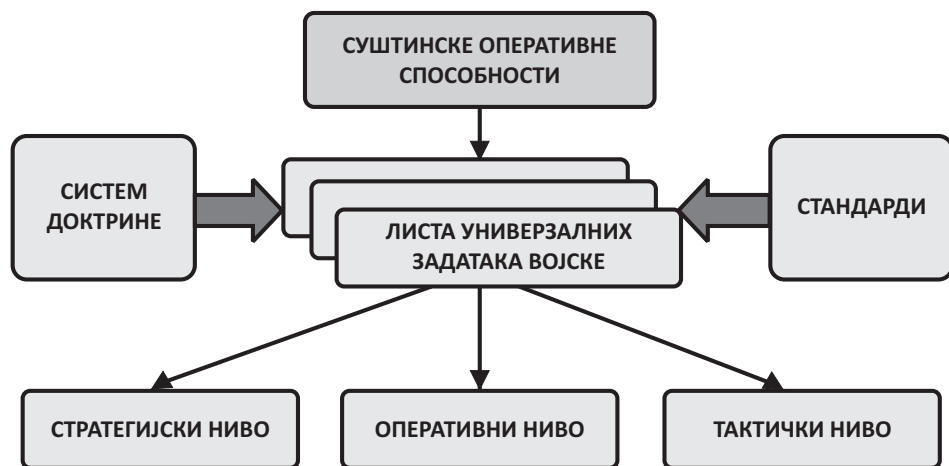
- оружаним снагама (војсци) утврђују се (додељују) мисије и задаци,
- за додељене мисије и задатке оружане снаге морају да поседују одговарајуће оперативне способности,
- оперативне способности изграђују се преко чинилаца њиховог развоја,
- чиниоци развоја оперативних способности делују двојако: (1) на потребне способности да се изграде у захтеваном степену

и (2) на мисије и задатке, у смислу њихове реалности и могућности остварења и извршења.

САДРЖАЈИ ТАКТИЧКОГ НИВОА

Како је наведено у анализи страних искустава, сваки од елемената суштинских оперативних способности је рашчлањен на задатке и то на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу. При томе, сваки од утврђених задатака (на стратегијском, оперативном или тактичком нивоу) прецизно је дефинисан и наведена су усмерења на доктринарну теорију и стандарде за које се везује.

У Војсци Србије извршен је покушај да се примене страна искуства, али је то учињено недовољно доследно и процес није завршен. Недовољна доследност огледа се у чињеници да су задаци на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу утврђени само за оперативне, а не и за функционалне способности (привремено *Упутство за израду листе универзалних задатака Војске Србије и листе тежишних задатака мисије*). Доследности ради, у складу са законском одредбом, могуће је говорити само о оперативним способностима јединица (од бригаде до одељења), а не и за оперативне способности на оперативном (КоВ, РВ и ПВО) и стратегијском нивоу (Војска као целина), како је наведено. Стога, као *прву активност* треба вратити у употребу синтагму „суштинске оперативне способности” (уместо оперативних и функционалних способности). Тада би се задаци могли дефинисати за сваки од елемената тих способности на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу. *Друго*, листу универзалних задатака Војске на тактичком нивоу неопходно је разбити на нивое бригада, батаљона и чета, јер се ради о изузетним разликама у организацији, намени и задацима тих јединица. Листа универзалних задатака Војске (на свим нивоима) само је „слово на папиру”, док се не доврши процес израде доктринарних докумената до краја – систем доктрине (недостајуће доктрине, правила јединица и упутства) и не утврде стандарди у домену административне, оперативне и материјалне стандардизације. Отуда, *трећа активност* треба да буде завршетак доктринарних докумената – изградња система доктрине, а *четврта* – успостављање стандарда у наведеним сферама. Цео процес наведених активности приказан је на шеми 2.

Шема 2. Активности на теоријском развоју суштинских оперативних способности

ЗАКЉУЧАК

Преузимање страних искустава у развоју сопствених оружаних снага евидентно је у развоју свих оружаних снага нашег окружења и то није спорно. Оно што јесте проблем у том преузимању јесте ниво спознаје тих искустава, са једне, и могућност и коректност њихове примене у сопственој теорији и пракси, са друге стране.

Евидентно је да су у трансформацији Војске Србије коришћена страна искуства, посебно у домену процеса развоја Војске заснованог на способностима. Такође, евидентно је да је у том преузимању било и „лутања” и недоследности, које су делом отклањане са одмицањем процеса.

С обзиром на то да су донете измене и допуне Закона о одбрани и Закона о Војсци Србије, то је прилика да се и у домену дефинисања оперативних способности Војске Србије изврше измене које су, на основу истраживања, наведене у овом чланку, па их треба посматрати као теоријску могућност и предлог.

Литература

1. *Allied Command Operations Forces Standards Vo II – Land Forces*; Supreme Headquarter Allied Powers Europe, Belgium; 18.mart 2008;

2. *Доктрина Војске Србије*, Медија центар „Одбрана“, 2010.
3. *Закон о одбрани*, Медија центар „Одбрана“, 2015.
4. Карапетровић, Љ.; *Елементи и садржаји суштинских оперативних способности тактичких јединица Копнене војске* – магистарски рад; Војна академија, 2013.
5. Supreme Allied Command Europe and Supreme Allied Command Transformation, *Directive 80-90*, 16. November 2007.
6. *Упутство за израду листе универзалних задатака Војске Србије и листе тежишних задатака мисије* – привремено, ГШ ВС/Управа за планирање и развој, Београд, 2009.

Снимила: Д. Стефановић